

Dragica Haramija

Razvoj bralne pismenosti pri učencih priseljencih z modelom lahkega branja in/ali preprostega jezika

Povzetek: Učenci priseljenci, katerih materni jezik ni jezik okolja, se ob priselitvi v ciljno državo znajdejo v neugodnem jezikovnem položaju. Uspešen razvoj bralne pismenosti vpliva na razumevanje vsebin pri vseh predmetih v OŠ. Pismenost torej ni povezana zgolj s predmetom slovenščina, natančneje z jezikovno vzgojo od otrokovega vstopa v izobraževalni sistem do zaključka formalnega izobraževanja, temveč je to vseživljenjska dejavnost (in prva od osmih ključnih kompetenc). V predhodnih raziskavah se je pokazalo, da je obvladovanje jezika pomembno področje za otrokovo splošno vključevanje v novo okolje. Ob *Učnih načrtih za začetni pouk slovenščine (2020)* je mogoče pri učenkah in učencih uporabiti tudi dva modela, to sta lahko branje in preprosti jezik. Lahko branje je proces in metoda komunikacije, ki pospešuje razvoj pismenosti ter socialno in psihološko vključevanje osebe s težavami branja in pisanja v okolje; pri preprostem jeziku je pisanje jasno in jedrnato, pravila za pripravo gradiv so manj strogo določena, besedila načeloma ne potrebujejo testnih bralcev, kar je pri lahkem branju nujni pogoj za preverjanje primernosti. Pri obeh modelih je treba upoštevati posameznikovo kronološko starost in njegovi starosti primerno vsebino, ki zaradi omejenega znanja jezika potrebuje oblikoslovne, besedoslovne in skladenske prilagoditve pri obeh vrstah besedil, to je pri leposlovju in pri informativni literaturi. Analizirani so izbrani primeri, s katerimi so osvetljene bistvene razlike med tema modeloma dostopnejših gradiv.

Ključne besede: bralna pismenost, lahko branje, preprosti jezik, otroci priseljenci, slovenščina kot drugi/tuji jezik

UDK: 37.091

Strokovni prispevek

Uvod

Učenci priseljenci se vključujejo v slovenski izobraževalni sistem po veljavni zakonodaji, ki je predstavljena v dokumentu Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport z naslovom *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem* (2017). Tako so na enem mestu zbrane vse pravne podlage za izobraževanje otrok priseljencev na vseh stopnjah od vrtca do konca srednješolskega izobraževanja v Sloveniji. V Sloveniji se po podatkih *Eurydice Slovenija* (2019) pristojni o šolanju otroka priseljenca odločajo na podlagi otrokove starosti, predhodnih spričeval in znanja učnega jezika; za prepoznavanje otrok s priseljskim ozadjem pa se v Sloveniji uporablja država izvora priseljenca. Hkrati je na spletni strani *Eurydice Slovenija* (2019) navedeno: »V Sloveniji je delež oseb, rojenih v tujini, sorazmerno nizek (11,9 % populacije). Delež oseb, mlajših od 15 let in rojenih v tujini, je v Sloveniji le 3,7 %.« *Eurydice Report* (2019, str. 13) primerjalno navaja podatek za otroke, mlajše od 15 let (podatki so bili zbrani za leto 2017), po katerih sodi Slovenija med tiste evropske države, ki so vsolale, glede na celotno populacijo isto starih otrok, do 5 % otrok priseljencev.

V dokumentu *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole* (2012, v nadaljevanju *Smernice*) so navedeni temeljni cilji lažjega vključevanja, med katerimi je s stališča usvajanja ciljnega (državnega) jezika najpomembnejši prvi cilj, to je »zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo« (prav tam, str. 3). V nadaljevanju so navedeni še naslednji cilji: »vzgojanje za medsebojno strpnost; razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov; spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi; spoštovanje otrokovih in človekovih pravic ter temeljnih svoboščin; razvijanje enakih možnosti obeh spolov ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi« (prav tam). Čeprav *Smernice* (prav tam) delujejo na vključujočem odnosu vseh v izobraževalnem prostoru, torej otrok, učencev ali dijakov, učiteljev in drugih pedagoških delavcev, niso zavezujoče,

temveč je od kulture posamezne šole (zlasti od vodstev) odvisno, kako oz. ali bodo upoštevane.¹

Podlaga za začetni pouk slovenščine za učence priseljence² je učni načrt za začetno učenje jezika za 1., 2. in 3. vzgojno-izobraževalno obdobje v osnovni šoli (v nadaljevanju VIO); v vsakem VIO je predvidenih 140 ur učenja slovenščine. Učni načrti so bili potrjeni februarja 2020 in vsebujejo splošne cilje pouka, operativne cilje in vsebine ter didaktična priporočila. Učenje jezika se navezuje na sporazumevalno jezikovno zmožnost, ki obsega jezikovno, sociolingvistično in pragmatično zmožnost, ob tem pa sta poudarjeni še medkulturna zmožnost in zmožnost samostojnega učenja. Ravni učenja in pridobljenega znanja sledijo *Skupnemu evropskemu jezikovnemu okvirju* (v nadaljevanju SEJO), ki je označen z A1 in A2; v vseh treh učnih načrtih sta začetni stopnji najnižji ravni in sta označeni z R1 in R2 (R je raven). V vseh treh učnih načrtih so podane iste teme (šola, zdravje, dom, mesto, prosti čas ...), ki pa pri priporočeni obravnavi upoštevajo starostno stopnjo uččega.

Učenje ciljnega jezika, ki je hkrati tudi državni jezik, jezik izobraževanja in predmet, je zelo pomembno za otrokovo vključevanje v novo okolje. Učenje lahko poteka na formalni ravni (pri pouku), na neformalni ravni (npr. dodatno delo z učenci priseljenci v različnih oblikah) in/ali na informalni ravni (priložnostno učenje jezika v vseh situacijah). V *Smernicah* (2012) je navedenih osem sklopov, ki so pomembni za otrokovo vključevanje v izobraževalni sistem.³ Pri tem se v prispevku omejujemo na tretji in četrti sklop, to so prilagoditve in učenje slovenščine kot učnega jezika. Strinjati se velja z B. Hanuš, ki je že pred desetletjem poudarila: »Učenje jezika ni le učenje slovničnih in pravopisnih pravil, je tudi razvijanje sporazumevalnih zmožnosti, to pa je naloga vseh učiteljev šole, ne le učiteljev slovenščine.« (Hanus 2010, str. 123) Ena od možnih prilagoditev je uporaba lahkega branja in/ali preprostega jezika kot prvega stika z učenjem novega jezika (to je jezika okolja oz. ciljnega jezika).

Ob učenju otrokovega ciljnega jezika je treba opozoriti še na prvo točko *Ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje: evropski referenčni okvir* (UL EU 2018/C189/8), ki se nanaša na pismenost: »Pismenost je sposobnost prepoznati, razumeti, izraziti, ustvariti in razlagati koncepte, čustva, dejstva in mnenja v ustni in pisni obliki z uporabo vizualnega, zvočnega in digitalnega gradiva na vseh

¹ Npr. če opomnimo le na dve skrajnosti: v članku *Spoprijem z diskriminacijo in izključevanjem v javni šoli: med pravicami in pripoznanjem* avtorica M. Kovač Šebart (2017) analizira izključujoč odnos do dijakov beguncev v Kranju; na drugi strani pa imamo npr. zglede vključujočo OŠ: »Na Osnovni šoli Livada imamo srečo, da lahko vsak dan spoznamo kaj novega o kulturah različnih narodov. Na naši šoli se učijo učenci iz več kot 20 različnih držav, več kot 90 odstotkov učencev je priseljencev ali potomcev priseljencev. Mi smo medkulturna, večetnična, večnarodna in večjezična šola, na kar smo zelo ponosni.« (Jović Mičković 2019)

² Gre za tri učne načrte pod skupnim naslovom *Začetni pouk slovenščine za učence priseljence*, in sicer v treh VIO OŠ, dostopno na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport.

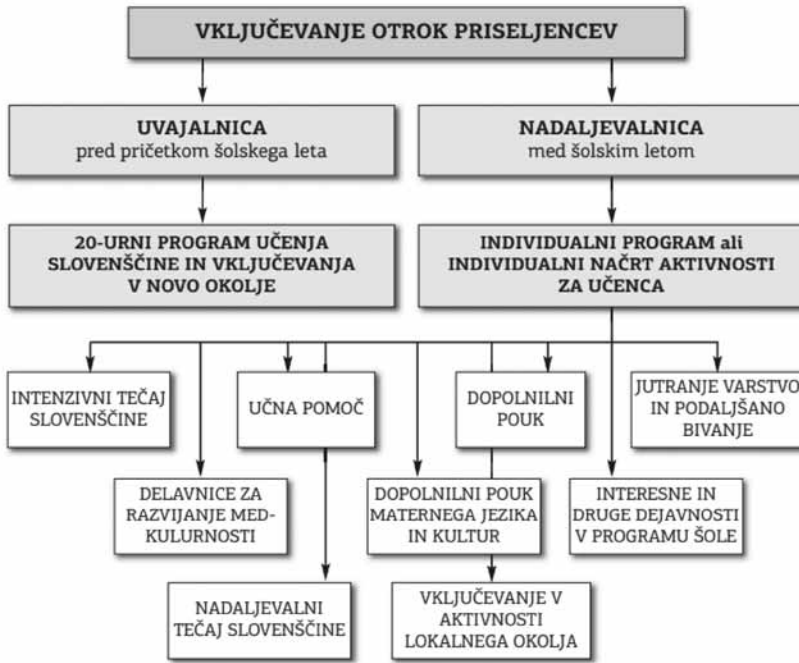
³ Sklopi so napisati tako, da najprej podajajo smernice, ki veljajo za vse ravni izobraževanja, nato za posamezni nivo: priprava na vključitev otroka priseljenca; vključevanje otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja; obseg, oblike in načini prilagajanja vzgojno-izobraževalnega dela; slovenščina kot učni jezik; skrb za kakovostno poučevanje jezikov otrok priseljencev; razvijanje večkulturnosti in medkulturnih zmožnosti; sodelovanje s starši; kakovostno izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev.

področjih in v vseh okoliščinah. Pomeni sposobnost uspešnega sporazumevanja in povezovanja z drugimi na ustrezen in ustvarjalen način.« Opozoriti je treba, da je bila v predhodnih kompetencah prva točka učenje maternega jezika; od sprejetja novih ključnih kompetenc leta 2018 se je zgodil velik premik k usvajanju (različnih) jezikov in pismenosti. Podobno definicijo bralne pismenosti navaja tudi *Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019–2030* (2020), ki je bila upoštevana pri razvoju gradnikov bralne pismenosti v projektu OBJEM in znanstveni monografiji *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča* (2020). Gradniki bralne pismenosti se razvijajo »sistematično, saj so namenjeni vsem stopnjam izobraževanja od vrtca do konca srednješolskega obdobja, hkrati pa je njihov temeljni namen, da se pozornost za razvoj bralne pismenosti usmerja na vsa področja dejavnosti v vrtcu in na vse predmete v osnovni in srednji šoli« (Haramija 2020, str. 1). Gradniki bralne pismenosti so: govor, motiviranost za branje, razumevanje koncepta bralnega gradiva, glasovno zavedanje, besedišče, tekoče branje, razumevanje besedil, odziv na besedilo in tvorjenje besedil, kritično branje. Tudi za otroke priseljence je to, da razvijajo jezikovne kompetence pri vseh predmetih, ključnega pomena, kakor so pokazale že predhodne raziskave (npr. Peček in Lesar 2006; Lesar 2009; Haramija 2016; Vižintin 2017).

Dostop do informacij in učinkovita komunikacija sta prva pogoja za socialno vključenost otrok v ciljni državi. Na spletni strani *Ministrstva za notranje zadeve* (b. l.) je v zavihku *Priseljevanje v Slovenijo* zapisano, da države EU obravnavajo integracijo kot dvosmeren in dinamičen proces, pri čemer je poudarjeno: »Preseljevanje ljudi je stalnica sodobnega življenja. Tako kot v drugih državah Evropske unije tudi v Sloveniji tujcem, ki imajo pri nas dovoljenje za bivanje, zagotavljamo možnosti, da se vključijo v našo družbo. Delujemo po načelih in vrednotah enakopravnosti, svobode in vzajemnega sodelovanja. Ker so osebne okoliščine vsake priseljenke ali priseljenca drugačne, vsakogar obravnavamo s posebno pozornostjo in skrbnostjo. Spodbujamo in lajšamo vključevanje tujcev v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje« (*Priseljevanje v Slovenijo* 2021). Za uspešno vključevanje je zelo pomembno, da imajo priseljenci možnost, da se čim prej naučijo osnov slovenščine, dobijo vpogled v kulturo in zgodovino slovenske družbe ter pridobijo informacije o pravicah, dolžnostih, delu (oz. šolanju) in bivanju v Sloveniji.⁴

Na spletni strani projekta *Izzivi medkulturnega sobivanja*, ki ga vodi Institut za psihološko svetovanje in izobraževalno razvojne projekte, so zbrane koristne povezave do gradiv, namenjenih učenju slovenščine za otroke priseljence. V *Priročniku za izvajanje programa Uspešno vključevanje otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje* (2015) sta predlagani dve fazi vključevanja, Uvajalnica in Nadaljevalnica (Slika 1).

⁴ Ob pregledu statističnih podatkov *Ministrstva za notranje zadeve* (Dovoljenje za vstop v Slovenijo, podatki na dan 31. 12. 2020) so bila zabeležena izdana dovoljenja za stalno prebivanje (v nadaljevanju DSP) in za začasno prebivanje (v nadaljevanju DZP): na navedeni datum je bilo v Sloveniji 12.713 državljanov drugih držav članic EU, Švice in Združenega kraljestva z DSP in 17.089 z DZP; navedenih je tudi 136 tretjih držav, med temi državljani je imelo v decembru 638 ljudi DSP in 6304 DZP, skupaj je bilo izdanih dovoljenj 76.423, izstopajo državljani bivših republik Jugoslavije.

Slika 1: Vključevanje otrok priseljencev (Madruša Jelen 2015, str. 8)

Del projekta OBJEM je namenjen slovenščini kot drugemu jeziku, pri čemer so raziskovalke D. Skubic, M. Hedžet Krkač in M. Kerin zasnovale tri stopnje učenja slovenščine, ki se navezuje na gradnike bralne pismenosti in sodi v delovno gradivo projekta OBJEM, *Slovenščina kot drugi jezik* (Skubic idr. 2018).

Upoštevajoč različnost učečih se slovenščine kot drugega/tujega jezika, bi te otroke lahko delili na:

- začetnike, ki jim je slovenščina popolnoma neznan, tuj jezik;
- nadaljevalce, ki so se že srečali s slovenščino (bodisi v domačem bodisi šolskem ali drugem kontekstu, so mogoče v slovenščini pogovorljivi, ne pišejo pa še dovolj dobro ali slabše, kot govorijo), in
- izpopolnjevalce, katerih jezikovna zmožnost je dobro (a še ne odlično) razvita na vseh jezikovnih ravneh.

Lahko branje in preprosti jezik

Lahko branje in/ali preprosti jezik sta na podlagi predhodnih preučevanj lahko ustrezni metodi za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika za otroke priseljence. V nadaljevanju so predstavljene temeljne značilnosti obeh metod dela in postopkov priprave gradiv, ki veljajo za slovenski jezik. Vsa pravila so bila izdana

leta 2019 v publikacijah *Lahko je brati*, brezplačne publikacije in drugo gradivo (npr. slikovni material, slovar sopomenk) so dostopni na spletni strani *Lahko je brati* (2021).

Vollenwyder idr. (2018) navajajo, da se lahko branje in preprosti jezik »razlikujeta glede predvidenih uporabnikov in glede oblikovanja besedil« (prav tam, str. 1). Poudarjajo, da je preprosti jezik nastal zaradi prizadevanj za izboljšanje vladnih informacij ter se osredotoča na jasno in natančno pisanje. Na ta vidik rabe preprostega jezika opozarjajo tudi nekatere države na svojih spletnih straneh (prim. Avstralija, ZDA), posebno pozornost razumevanju jezika pa namenja tudi Svetovna zdravstvena organizacija (World Health Organization). Bistvo je, da mora biti lahko branje, ki je v prvi vrsti usmerjeno na ljudi s posebnimi potrebami (in ga te potrebujejo vse življenje), bolj enostavno od preprostega jezika, namenjenega zlasti priseljencem (in je le prehodna faza v učenju tujega jezika).

Lahko branje

Prve smernice za lahko branje (*Guidelines for easy-to-read materials* 2007, dopolnjene 2010) je pripravila mednarodna organizacija IFLA (International Federation of Library Association), v njih sta poudarjena dva vidika uporabe lahkega branja, in sicer za nekatere osebe s posebnimi potrebami ter za osebe z omejenim znanjem jezika (kamor sodijo priseljenci in otroci). *Evropska pravila za pripravo informacij v lahko berljivi in razumljivi obliki* je najprej za slovenski jezik pripravila Zveza Sožitje, podrobnejša pravila pa so nastala v projektu *Lahko je brati* (2018–2019). V projektu so razvili štiri stopnje lahkega branja (Haramija in Knapp 2019, str. 51–74), pri čemer je vedno upoštevana kronološka starost uporabnika in njegovi starosti ter vrsti težave/posebne potrebe primerna vsebina, ki zaradi omejenega znanja jezika potrebuje prilagoditve. V priročniku *Lahko je brati 2: Pravila* (Haramija idr. 2019) so zbrana pravila za lahko branje. V priročniku za strokovnjake je tudi utemeljen termin, dodana je definicija lahkega branja (Haramija in Knapp 2019, str. 52).

Lahko branje je proces in metoda komunikacije, ki naj bi pospeševala razvoj pismenosti ter socialno in psihološko vključevanje osebe s težavami branja in pisanja v okolje. Komunikacija je prirejena tako, da se določeno vsebino sporoča na berljiv in razumljiv način. Besedila so pripravljena v seriji postopkov po posebnih tehničnih/vsebinskih in oblikovnih zakonitostih in določenih merilih. Usmerjena so v sporočanje informacij osebam, prikrajšanim na področju bralne pismenosti, na njim berljiv, čitljiv in razumljiv način. Cilj metode in procesa je, da je informacija lahko berljiva in razumljiva ter tudi dostopna in uporabna. Lahko branje so avtorska ali prirejena besedila in zapisi, kot so besede, simboli, ilustracije ter avdio in video zapisi. Lahko branje je odvisno od več dejavnikov, pri čemer ne gre le za prirejanje že obstoječih informacij, temveč tudi za tvorjenje informacij v lažje berljivi in razumljivi obliki.

Temeljna pravila lahkega branja so (Haramija idr. 2019):

- pravila, ki so povezana z jezikovnimi ravninami: besedoslovno, oblikoslovno in skladijsko ravnino. Vedno naj bo uporabljena ista beseda za isto poimenovanje

(na spletni strani Lahko je brati je dostopen slovarček sinonimov, iz katerega je jasno razvidno, katero besedo naj pisec ali prirejevalec lahkega branja uporabi). Namesto tujk je bolje uporabiti slovenske izraze, namesto prenesenih pomenov raje konkretna poimenovanja, načeloma se ne uporabljajo kratice, pomene besed je treba vedno razložiti s primeri iz vsakdanjega življenja, izogibati se je treba rabi zaimkov. Skladnja je podrejena razumevanju: povedi morajo biti kratke, večinoma enostavčne, lahko so uporabljena enostavna priredja in podredja (npr. časovni ali krajevni odvisnik); nikalne povedi in trpnik so težje razumljivi, zato se jih je treba izogibati;

- pravila, ki so povezana z zgradbo informacij: razumljivost, logično zaporedje informacij, ponovitev pomembne informacije;
- pravila, ki so povezana z obliko informacij: dovolj velika pisava (velikost najmanj 14), čitljiva neserifna pisava (calibri, arial, tahoma), ne uporabljajo se poševne pisave, besedila se ne podčrtujejo (za poudarke je bolje izbrati krepke pisave), besedilo mora biti levo poravnano; vsak stavek v povedi mora biti napisan v novi vrstici (posamezna vrstica praviloma ne vsebuje več kot šest besed);
- vedno je treba preveriti ustreznost besedil in ilustracij, in sicer s testnimi bralci (ti morajo biti ob avtorju besedila tudi navedeni). Avtor besedilo popravlja tako dolgo, da je to razumljivo vsem članom testne skupine.

Preprosti jezik

Pri preprostem jeziku so pravila bolj ohlapna kakor pri lahkem branju, temeljna razlika pa je, da tovrstnih besedil ni treba preverjati z uporabniki; pisanje mora imeti ciljno skupino, za katero se predvideva, da (vsaj v povprečju) zapis razume. Oblika informacij ni strogo predpisana, čeprav se za pripravo gradiv uporabljajo pravila lahkega branja, predvsem pa besedila niso členjena po vrsticah.

Temeljna pravila preprostega jezika so:

- pravila, ki so povezana z jezikovnimi ravninami: besedoslovno, oblikoslovno in skladijsko ravnino. Za tovrstna besedila se uporablja praktičnosporazumevalni jezik, torej besede iz vsakdanjega govora, namesto tujk je bolje uporabiti slovenske izraze, namesto prenesenih pomenov raje konkretna poimenovanja, načeloma se ne uporabljajo kratice. Skladnja je podrejena razumevanju: povedi morajo biti kratke, uporabljena so enostavna priredja in podredja; večinoma se uporablja tvorni glagolski način;
- zgradba informacij: jasnost sporočila, jedrnatost povedanega in logično zaporedje informacij (členjenost), ki je časovno zaporedno.

V priročniku *Federal plain language guidelines* (2011)⁵ je navedenih še nekaj pomembnih lastnosti preprostega jezika:

- na začetku so navedene splošne informacije, šele nato specifične;

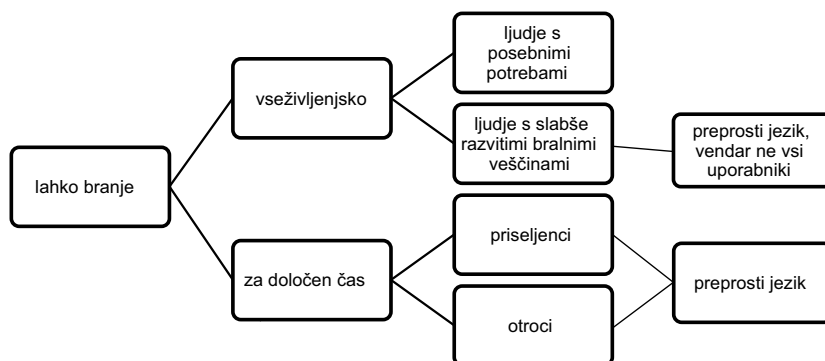
⁵ Priročnik je namenjen vladnim službam ZDA za komuniciranje z javnostjo, se je pa ob analizi besedil pokazalo, da ima tudi koristne napotke pri komunikaciji med učitelji in učenci.

- dokument naj ima največ tri ravni členjenja, naslovi naj bodo kratki in jedrnat;
- uporaba ednine je bolj jasna (npr. kaj mora oseba narediti in do kdaj, čeprav lahko gre za splošno pravilo);
- zaokrožene enote besedila naj bodo ločene z odstavki;
- izogibati se je treba dvojnega zanikanja;
- težje stvari je dobro predstaviti s primeri;
- za preglednost in lažje razumevanje informacij se lahko uporabljajo tabele;
- ilustracije morajo biti koristne za razumevanje besedila (ne uporabljajo se zgolj kot dodatek);
- za najpomembnejše informacije se uporabljajo različna sredstva označevanja (ležeča ali odebeljena pisava, redkeje podčrtano besedilo);
- omejiti je treba število navzkrižnih referenc.

Temelj kakovostne komunikacije je razumevanje sporočila, še posebej v primerih, ko strokovnjaki komunicirajo z laično javnostjo, kar seveda velja tudi za vse učitelje kot strokovnjake na predmetnem področju, ki ga poučujejo.

Lahko branje je bilo v osnovi namenjeno zlasti odraslim s posebnimi potrebami, čeprav že prve smernice omenjajo tudi druge skupine uporabnikov, ki bi jih smeli razdeliti v dve glavni ciljni skupini:

- ljudi, ki zaradi različnih oviranosti trajno potrebujejo lahko berljive informacije in publikacije (npr. slepota in slabovidnost, gluhosta in naglušnost, disleksija, motnje v duševnem razvoju, avtizem, demenca); seveda so prilagoditve pri različnih oviranostih različne;⁶
- ljudi, ki imajo slabše razvito veščino branja ali slabo poznajo jezik in sčasoma mogoče ne bodo imeli več potrebe po lažje berljivih tekstih (npr. priseljenci, neizkušeni bralci).

Slika 2: Razmerje med lahkim branjem in preprostim jezikom

⁶ Za dislektike je npr. treba prilagoditi pravila, povezana z obliko informacij (neserifna pisava, nebleščeč papir, levostranska poravnava).

Slika 2 predstavlja povezavo med lahkim branjem in preprostim jezikom glede različnih skupin uporabnikov in glede trajanja uporabe lahkega branja ali preprostega jezika za komunikacijo. Pri tem smemo domnevati, da bodo otroci in priseljenci napredovali iz uporabe lahkega branja v branje preprostega jezika, od te stopnje pa do rabe standardnega jezika. Delno smemo napredek pričakovati tudi pri ljudeh s slabše razvitimi bralnimi veščinami, če imajo ti ustrezno pomoč in podporo.

Pri ljudeh z različnimi posebnimi potrebami pa moramo biti pozorni na prilagoditve, ki jih ti potrebujejo (temeljna pravila veljajo za vse, vendar z jasnim zavedanjem, kaj neka skupina zaradi primanjkljajev potrebuje):

- na besedoslovni ravnini je pomembno nenehno učenje besedišča, spoznavanje novih besed in njihovega pomena; besedni zaklad uporabnik širi z vedenjem o pomenu besed, ki jih zna smiselno uporabiti. Število uporabljenih besed je odvisno od njihove težavnosti, razumevanja koncepta gradiva;
- na glasoslovni ravnini razvijanje glasovnega zavedanja; opozarjanje na razmerje med fonemom (glasom) in grafemom (črko);
- na oblikoslovni ravnini uporablja tvorec besedila le nekatere besedne vrste (npr. pri delu z uporabniki z motnjami v duševnem razvoju se je pokazalo, da redko razumejo, na koga se nanaša samostalniški zaimek);
- na skladenjski ravnini gre za postopno uvajanje raznolikih povedi: najprej enostavnih (prostih), nato večstavčnih povedi (pripredja in podredja), postopoma razume uporabnik stavčne člene (osebek, povedek, predmet, prislovno določilo, prilastek) in njihovo stavčno funkcijo. Za lahko branje uporabljamo enostavna pripredja (vezalno) in podredja (krajevni in časovni odvisnik);
- na besedilni ravnini se učijo uporabniki tvorjenja besedila: najprej tvorijo preproste enobesedne in večbesedne izjave, s katerimi se odzivajo na okolje, izražajo svoja občutja, želje, potrebe.

S stališča opismenjevanja na Slovenskem velja opozoriti na razvoj bralnih sposobnosti, kakor ga v monografiji *Bralne učne strategije* opredeljujeta S. Pečjak in A. Gradišar (2015, str. 66–67): faza opismenjevanja v ožjem pomenu besede vsebuje porajajočo se pismenost (ta je poimenovana tudi predopismenjevanje) in začetno pismenost (opismenjevanje); druga faza je opismenjevanje v širšem pomenu, ki ga avtorici razumeta v funkciji pridobivanja novega znanja, torej branja za učenje. Vsak učenec priseljenc, ne glede na svojo starost, ko se všla v slovenski izobraževalni sistem, gre postopno skozi obe fazi opismenjevanja, pri čemer pa je pomembno tudi splošno znanje o pismenosti in načinu opismenjevanja, ki je v različnih državah zelo različen, v osnovi pa izhaja iz vrste pisave, ki se uporablja v otrokovi primarni državi, torej logografske, zlogovne, abecedne pisave (prav tam).

Uporaba lahkega branja in preprostega jezika v izobraževalnem prostoru

Cutlip in Center sta leta 1952 v monografiji *Effective public relations* uvedla t. i. teorijo 7 C's of Communication: sedem ključnih pojmov za učinkovito komuniciranje Cutlipa in Centra je dobra podlaga tudi za lahko branje in preprosti jezik; za predstavitev lahkega branja in preprostega jezika smo pojme poslovenili:

- Popolnost: v besedilo morajo biti vključena vsa dejstva in relevantni podatki, da lahko bralec besedilo razume. Besedilo mora bralcu odgovoriti na vprašanja: kdo, kaj, kje, kdaj in zakaj.
- Jedrnatost (zgoščenost): v besedilo vključujemo le najpomembnejše vsebine. Velika količina podatkov lahko bralca zmede, zato ne ve več, kaj je pomembno.
- Upoštevanje naslovnika: upoštevamo bralca besedila, njegova stališča in čustvene odzive. Osredinimo se na bralca besedila, na to, kaj on potrebuje, ne na stvari, ki se zdijo pomembne avtorju besedila.
- Konkretnost: v besedilu predstavimo dejstva. To načelo je pri lahkem branju in preprostem jeziku pomembno predvsem pri uporabi podatkov, ki morajo še vedno biti resnični, čeprav so zapisani bolj enostavno, pa tudi pri razlagi manj znanih besed; za razlago vedno uporabimo konkretne primere, za katere vemo, da jih učenci že poznajo.
- Vljudnost: v to načelo velja vključiti odnos in besedišče, ki je vključujoče do učencev priseljencev.
- Jasnost: pri učencih priseljencih upoštevamo pri tvorjenju besedil temeljna načela lahkega branja ali preprostega jezika.
- Pravilnost: besedilo mora biti vsebinsko in jezikovno pravilno. Četudi v lahkem branju in preprostem jeziku dejstva poenostavljamo, morajo ta še vedno veljati.

Razlike med lahkim branjem in preprostim jezikom za nemško govorno območje sta predstavili K. Matausch in A. Nietzio (2012), pri čemer so bila izhodišča njunega preučevanja ciljna skupina ter smernice za lahko branje in preprosti jezik. Pokazalo se je, da gre za dve različni težavnostni stopnji jezika in da sta v osnovi tudi namenjeni dvema različnima ciljnim skupinama (lahko branje je v večji meri namenjeno ljudem s posebnimi potrebami; preprosti jezik pa ljudem z nižjo jezikovno kompetenco). Število idej v povedi je mogoče izmeriti s številom prirednih ali podrednih stavkov (Nietzio idr. 2012). Tako v gradivu lahkega branja kot tudi v gradivu, napisanem v preprostem jeziku, so ugotovili, da je približno 70 % enostavnih povedi. Lahko branje ima nadalje približno 25 % povedi z enim odvisnikom in približno 5 % z dvema odvisnima stavkoma. Pri preprostem jeziku je uporaba večstavčnih povedi pogostejša: 20 % povedi ima odvisni stavek, 5 % dva, 5 % pa tri ali več odvisnih stavkov.⁷ To kaže, da isto osnovno pravilo vodi k različnim besedilom, ker se pri preprostem jeziku upošteva manj strogo.

⁷ Analiza je bila opravljena na nemških besedilih, podobne empirične analize slovenskih besedil še nimamo. Rezultati so uporabni tudi za pripravo slovenskih besedil v lahkem branju in preprostem jeziku.

Analiza izbranih besedil

Za ugotovitev razločevalnih značilnosti med lahkim branjem in preprostim jezikom smo opravili kvalitativne analize dveh poljudnih (informativnih) vsebin in leposlovnega besedila. Gre za prvo konkretno analizo lahkega branja in preprostega jezika v slovenskem jeziku, ki ima aplikativno vrednost s ciljem, da se ta razlika naredi jasna, in z namenom, da se z razlikami seznanijo čim večji krog bralcev. Ob tem smo predhodno izdelali kriterije, ki so pomembni za razlikovanje sestave besedil med lahkim branjem in preprostim jezikom, besedila smo analizirali glede na:

- število besed v besedilu: ni natančnega določila glede števila besed, vsekakor pa je zelo pomemben kriterij, koliko različnih besed je uporabljenih v posameznem besedilu;
- število znakov (brez presledkov): obseg besedila je pomemben, da lahko uporabnik besedilo razume;
- povprečno dolžino posameznih besed: v prilagoditvah se vedno izberejo enostavnejše, krajše besede;
- število povedi v besedilu: pri tem kriteriju so bile upoštevane vse povedi posameznega besedila: število enostavnih povedi, število večstavčnih povedi;
- povprečno število besed na stavek (ne poved!): v smernicah za prilagajanje besedil je priporočeno do 10 besed (za najzahtevnejša prilagojena besedila) na poved, vsak stavek v povedi pišemo zaradi preglednosti besedila v novo vrstico;
- število tujk (in njihovo morebitno razlago), ker je raba tujk pri obeh variantah odsvetovana, razen v primeru, ko gre za tujke, ki so v nekem okolju v vsakdanji rabi;
- izpisane so tudi težje razumljive besede in njihova morebitna (sprotna) razlaga.

Analizo smo opravili na primerih informativnih besedil o zdravi hrani in varovanju okolja. Besedila so objavljena na spletu v časopisih *20 minut* in *Časoris*. *20 minut* je spletni časopis, ki ga izdaja Zavod Risa, center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje in je namenjen odraslim, vendar so nekatere poljudne vsebine uporabne tudi za začetno branje otrok priseljencev. *Časoris* je namenjen otrokom, besedila pa so napisana v preprostem jeziku. Iskali smo podobno vsebino hkrati z mislijo, katero besedišče učenci priseljenci potrebujejo najprej, da lahko vzpostavijo osnovno komunikacijo (predstavitve samega sebe, hrana, pijača, oblačila, obutev, šolske potrebščine, šolski predmeti, neposredno okolje ipd.).

Primer 1

Primerjali smo besedili o hrani:

- za lahko branje prispevek Janje Žalik Jerebič *Lokalna hrana (20 minut)*,
- za preprosti jezik prispevek Mojce Štruc *Zdravo hrano lahko vzgojimo sami (Časoris)*.

	Lahko branje (prispevek 1)	Preprosti jezik (prispevek 2)
Število besed v besedilu	180	260
Število znakov (brez presledkov)	873	1.361
Povprečna dolžina besed	4,6 črke	5,2 črke
Število povedi	23	28
Število enostavnih povedi	14 enostavnih povedi	14 enostavnih povedi
Število večstavčnih povedi	6 dvostavnih povedi 3 tristavčne povedi	8 dvostavnih povedi 6 tristavnih povedi
Povprečno število besed na stavek (ne povedi!)	vseh stavkov: 35 5,1 besede	vseh stavkov: 48 5,4 besede
Tujke	0	društva za biodinamiko obisk ekoloških in biodinamičnih posestev civilna iniciativa
Težje razumljive besede	sproti so razložene naslednje besede oz. besedne zveze: lokalna hrana, škropljenje, segrevanje ozračja	dodan je slovarček, kjer sta razloženi besedna zveza spletni forum (ki v besedilu ni uporabljena) in tujka biodinamika

Preglednica 1: Razlike med analiziranima besediloma (hrana)

Eno od temeljnih priporočil za spoznavanje besedišča pri učenju drugega/tujega jezika je spoznavanje besed, ki poimenujejo hrano. V prispevku 1 je veliko poimenovanj za sadje in zelenjavo: cvetača, ohrovt, por, radič, zelje, koleraba, repa, česen, čebula, krompir, jabolka, hruške, vložene kumarice, olive in feferoni. Gre torej za besedišče, ki ga otrok priseljenec potrebuje za temeljno sporazumevanje o hrani.

Prispevek 2 zahteva od bralca razumevanje tujk in lastnih imen (biodinamično posestvo Noetova barka; civilna iniciativa Ekoci vabi k sodelovanju v Štafeti semen – Oskrbimo.si; zamenjava zelenjave Zelemenjava), vsebuje tudi tri povezave do drugih virov (Noetova barka, Ekoci, Štafeta semen).

Primer 2

Primerjali smo besedili o skrbi za okolje:

- za lahko branje prispevek Veronike Zavratnik *Čistilne akcije in smeti* (20 minut),
- za preprosti jezik prispevek Mojce Štruc *Zelena dežela naj bo čista, ne umazana* (Časoris).

	Lahko branje (prispevek 1)	Preprosti jezik (prispevek 2)
Število besed v besedilu	193	258
Število znakov (brez presledkov)	905	1.310
Povprečna dolžina besed	4,7 črke	5,1 črke
Število povedi	19	25
Število enostavnih povedi	11 enostavnih povedi	13 enostavnih povedi
Število večstavčnih povedi	6 dvostavnih povedi	8 dvostavnih povedi
	2 tristavčne povedi	2 tristavčni povedi
		2 štiristavčni povedi
Povprečno število besed na stavek (ne poved!)	vseh stavkov: 29	vseh stavkov: 43
	6,7 besede	6 besed
Tujke	plastična embalaža	ekologija društvo Ekologi brez meja projekt Zero Waste turizem
Težje razumljive besede	sproti so razložene naslednje besede oz. besedne zveze: pakirani izdelki	dodan je slovarček, kjer sta razloženi besedi ekologija in turizem

Preglednica 2: Razlike med analiziranimi besediloma (ekologija)

V prispevku 1 je naštetu sadje, na katerega lahko nalepimo kodo (in nam ga ni treba dati v vrečko): šop banan, melona, melancana in buča. Čeprav ima prispevek v naslovu izpostavljeno čistilno akcijo, govori o tem, da naravo ohranjamo, če ne uporabljamo vrečk.

V prispevku 2 je veliko naštevanja, navedene so slovenske turistične destinacije: Blejski otok, Postojnska jama, izvir Soče, Logarska dolina. V nadaljevanju je razloženo, da lahko tudi kot turisti ohranjamo naravo (oz. skrbimo za okolje). V besedilu je pet pojmov, ki imajo dodane zunanje povezave (Ekologi brez meja, Zero Waste turizem, smetnjak, recikliranje, odpadki).

Tudi drugi prispevki so s stališča jezikovnih ravnin, dolžine besedil in zahtevnosti podobni. Za učence priseljence 2. in 3. VIO je zlasti uporaben *Časoris*; v njem so vsebine z različnih področij, besedila so razporejena v naslednje rubrike: novice; šport; znanost; zabava in šola; svet, jaz; dodana je rubrika za starše in učitelje. Poudarjen je vključujoč odnos med vrstniki, zlasti v rubriki *Zgodbe otrok sveta* ali npr. *Kako lahko izvem več o kulturi in navadah svojega novega sošolca?* (Jović Mičković 2019). *Časoris* zbira tudi pomembne informacije o bolezni covid-19 (zaščitno ravnanje, na koga se obrniti za nasvet, kako razložiti virus mlajšim otrokom ipd.). Izbrano besedilo vsebuje večino nujnih besed za temeljno sporazumevanje otroka priseljenca.

Primer 3: Žiga špaget je za punce magnet

Enako analizo je mogoče narediti tudi z leposlovnimi besedili, zlasti kadar gre za prilagoditve že znanih besedil (prim. besedila v lahkem branju na spletni strani Zavoda Risa),⁸ kot primer smo izbrali besedilo Aksinje Kermauner *Žiga špaget je za punce magnet* (2017), izdano v slikaniški obliki, primerno za predšolske otroke, zato ga brez prilagoditev, torej kot izhodiščno besedilo, ki je dovolj preprosto, lahko uporabimo za branje otrok priseljencev na razredni stopnji.

	Lahko branje	Izhodiščno besedilo
Število besed v besedilu	109	233
Število znakov (brez presledkov)	500	1.194
Povprečna dolžina besed	4,6 črke	5,1 črke
Število povedi	24	34
Število enostavnih povedi	21 enostavnih povedi	22 enostavnih povedi
Število večstavnih povedi	3 dvostavne povedi	7 dvostavnih povedi 3 tristavne povedi 2 štiristavne in 1 šeststavna poved
Povprečno število besed na stavek (ne poved!)	vseh stavkov: 27 4 besede	vseh stavkov: 59 3,9 besede
Število težje razumljivih besed ali besednih zvez	0	zagomazi, mična, razkuzmana pernica

Preglednica 3: Razlike med analiziranimi besediloma v slikanici

Zanimivost izbrane slikanice je, da so v njej kar štirje tipi besedila: izhodiščno besedilo v povečanem tisku (za slabovidne otroke), isto besedilo v brajici in slovenskem znakovnem jeziku ter avtorska priredba izhodiščnega besedila v lahkem branju. Temeljna zgodba ostaja enaka, le da v lahkem branju ni besednih figur in tropov, npr. v temeljnem zapletu, ko vrana Morana napade vezalko in jo Žiga ubrani (Kermauner 2017, str.14):

Primer izhodiščnega besedila	Primer priredbe v lahko branje
Žiga pogumno skoči pred Zalko. »Pusti jo, ti razkuzmana pernica!« zatuli in trešči vrano po kljunu. Morana prestrašeno zakraka: »Kakšna bojevita malica! Eee ... sploh nisem več lačna!«	Žiga pogumno brani Zalko. Žiga udari vrano po kljunu. Vrana Morana odleti.

Preglednica 4: Primer izhodiščnega besedila in prilagoditve v lahko branje (vir: Kermauner 2017, str. 14)

⁸ Npr. *Naše zgodbe* (različni avtorji, npr. Kosmač, Prežihov Voranc), Shakespeare: *Romeo in Julija*, Finžgar: *Pod svobodnim soncem*, Tavčar: *Visoška kronika*.

V izhodiščnem besedilu je jezik bistveno bolj poetičen, literarnost se v lahkem branju izgubi, ostane pa osnovna zgodba, tako je tudi v drugih primerih prilagoditev literarnih del. Vendar je treba poudariti, da so vsa prirejena leposlovna besedila, objavljena na spletni strani Zavoda Risa, vsebinsko primerna za 3. VIO tudi za učence priseljence. Kljub zmanjšani rabi poetičnosti jezika je za učenca priseljenca temeljna prednost razumevanje prebranega.

Sklep

Na razvoj bralnih in pisnih sposobnosti vpliva v začetnem obdobju šolanja otrokova sposobnost dekodiranja besedil, nanjo vplivajo zmožnost vidnega razločevanja (pri čemer mislimo na razločevanje črk in njihovo povezovanje v besede), razumevanje jezikovnih struktur (na vseh jezikovnih ravninah) in besedni zaklad (Haramija 2018). Vse to velja v prvi vrsti za otrokov materni jezik, ko pa se otrok preseli v drugo oz. drugačno jezikovno okolje, se celoten proces usvajanja jezika začne znova. Proces je lahko bistveno hitrejši, če ima otrok že dobro razvito bralno pismenost v maternem jeziku ali obvlada splošno razširjen tuji jezik (najpogosteje angleščino), ki služi za premostitev pri sporazumevanju. Tako prakso ima npr. Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik, ki izvaja za dijake tečaj slovenščine na dveh ravneh: raven 1 (R1) je namenjena dijakom, katerih prvi jezik je od slovenščine bolj oddaljen (npr. govorcem germanskih, romanskih, bolj oddaljenih slovanskih jezikov, npr. makedonščine, in govorcem neindoevropskih jezikov); raven 2 (R2) je namenjena dijakom, govorcem (bližnjih) slovanskih jezikov, torej predvsem govorcem srbsčine, bosanščine, hrvaščine in drugih slovanskih jezikov. Na tak način so organizirani in predstavljeni tudi učni načrti za slovenščino kot tuji jezik po treh VIO v osnovni šoli.

Cilje, zastavljene v učnih načrtih *Začetni pouk slovenščine za učence priseljence* (2020) v vseh treh VIO, je mogoče doseči tudi z uporabo modelov lahkega branja in/ali preprostega jezika. Pri vseh treh izbranih primerih analiza besedil kaže, da je pri besedilih, ki so pisana v preprostem jeziku, skoraj polovica več besedila in znakov kakor v lahkem branju. Besede so v preprostem jeziku prav tako daljše, povedi je v preprostem jeziku približno za 20 % več kakor v lahkem branju. V obeh variantah prilagoditve je skoraj enako število enostavnih povedi, največja razlika pa nastane pri rabi večstavnih povedi: že dvostavnih povedi je v lahkem branju približno 25 % manj, tristavčne so v lahkem branju redke, štiristavnih ni, slednje pa se pojavljajo v preprostem jeziku v vseh treh izbranih besedilih. Razlika je tudi v besedišču, in sicer pri rabi tujk in težje razumljivih besed ali besednih zvez.

Analize izbranih besedil so pokazale, da tudi v slovenščini obstajajo bistvene razlike med lahkim branjem in preprostim jezikom, obe varianti dostopne komunikacije pa bi veljalo uporabiti tudi pri usvajanju slovenščine pri učencih priseljencih: v prvi/začetni fazi lahko branje, v nadaljevanju pa preprosti jezik, ki bi učenca pripeljal do te stopnje, da bi zmožel na vseh jezikovnih ravninah in pri vseh učnih predmetih uporabljati standardno knjižno slovenščino (seveda glede na posameznikov kognitivni razvoj). Zavedanje o slovenščini kot učnem jeziku (ne zgolj učnem predmetu) v slovenskem izobraževalnem prostoru zavezuje vse pedagoške

delavce k premišljeni rabi jezika za poučevanje, sporazumevanje in razumevanje vseh učnih predmetov v OŠ (in SŠ). Pri učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika morajo biti gradniki bralne pismenosti individualizirani; modela lahkega branja in preprostega jezika sta lahko dobra spodbuda učencem priseljencem za hitrejšo napredovanje pri učenju slovenščine.

Literatura in viri

- Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. (2021). Dostopno na: <https://centerslo.si/> (pridobljeno 27. 1. 2021).
- Cutlip, S. M. in Center, A. H. (1978). *Effective public relations*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Eurydice Slovenija. (2019). *Slovenija med reprezentativnimi politikami in ukrepi za vključevanje učencev priseljencev v šolo*. Dostopno na: <http://www.eurydice.si/novice/tema-meseca/slovenija-med-representativnimi-politikami-in-ukrepi-za-vkljucjevanje-ucencev-priseljencev-v-solo/> (pridobljeno 3. 12. 2020).
- Eurydice Report. (2019). *Integrating students from migrant backgrounds education and training Eurydice Report into schools in Europe national: Policies and measures*. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/integrating_students_from_migrant_backgrounds_into_schools_in_europe_national_policies_and_measures.pdf (pridobljeno 3. 12. 2020).
- Federal plain language guidelines. (2011). Dostopno na: <https://plainlanguage.gov/media/FederalPLGuidelines.pdf> (pridobljeno 24. 12. 2020).
- Guidelines for easy-to-read materials. (2010). Dostopno na: <https://www.ifla.org/publications/guidelines-for-easy-to-read-materials> (pridobljeno 28. 1. 2021).
- Haramija, D. (ur.). (2020). *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Maribor: Univerzitetna založba UM, Pedagoška fakulteta.
- Haramija, D. (2018). Dejavniki bralne pismenosti in družinskega branja v otrokovem predšolskem obdobju. *Jezik in slovstvo*, 63, št. 4, str. 3–15.
- Haramija, D. in Knapp, T. (2019). *Lahko je brati: lahko branje za strokovnjake*. Podgorje pri Slovenj Gradcu: Zavod Risa. Dostopno na: www.lahkojebrati.si (pridobljeno 20. 10. 2020).
- Haramija, D., Knapp, T. in Fužir, S. (2019). *Lahko je brati: nasveti za lahko branje v slovenščini 2, Pravila*. Podgorje pri Slovenj Gradcu: Zavod Risa. Dostopno na: www.lahkojebrati.si (pridobljeno 20. 10. 2020).
- Haramija, I. (2016). *Sprejetost otrok priseljencev med vrstniki v osnovni šoli*. Magistrsko delo. Maribor: UM FF.
- Hanuš, B. (2010). Jezikovne in kulturne ovire, ki vplivajo na opismenjevanje učencev priseljencev. *Sodobna pedagogika*, 61, št. 1, str. 122–135.
- Hanžič, S. (2018). Večina begunskih otrok je zelo motivirana. *Delo*, 11. 6., str. 2.
- Jelen Madruša, M. (2015). *Priročnik za izvajanje programa: Uspešno vključevanje otrok priseljencev (UVOP)*. Ljubljana: ISA Institut. Dostopno na: www.medkulturnost.si (pridobljeno 15. 9. 2020).
- Jović Mičković, S. (2019). Kako lahko izvem več o kulturi in navadah svojega novega sošolca? *Časoris*. Dostopno na: <https://casoris.si/kako-lahko-izvem-vec-o-kulturi-in-navadah-svojega-novega-sosolca/> (pridobljeno 23. 12. 2020).

- Kermauner, A. (2017). *Žiga špaget je za punce magnet*. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.
- Kovač Šebart, M. (2017). Spoprijem z diskriminacijo in izključevanjem v javni šoli: med pravicami in pripoznanjem. *Sodobna pedagogika* 68, št. 2, str. 10–32.
- Lahko je brati*. (2019). Dostopno na: <http://www.lahkojebrati.si/> (pridobljeno 10. 1. 2021).
- Lesar, I. (2009). *Šola za vse? Ideja inkluzije v šolskih sistemih*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019–2030*. (2020). Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/> (pridobljeno 11. 1. 2021).
- Matausch, K. in Nietzio, A. (2012). *Easy-to-read and plain language: Defining criteria and refining rules. Easy-to-read on the web* (Online Symposium 3 December 2012). Dostopno na: www.w3.org/WAI/RD/2012/easy-to-read/ (pridobljeno 12. 10. 2019).
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2017). *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*. Dostopno na: [Vkljucevanje_otrok_priseljencev_v_VIZ_2017.doc](#) (pridobljeno 24. 1. 2021).
- Ministrstvo za notranje zadeve. (2021). *Dovoljenje za vstop v Slovenijo*. Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/drzava-in-druzba/priseljevanje-v-slovenijo/> (pridobljeno 24. 1. 2021).
- Nietzio, A., Scheer, B. in Christian Bühler, C. (2012). How long is a short sentence? – A linguistic approach to validation and definition of rules for easy-to-read material. V: K. Miesenberger, A. Karshmer, P. Penaz, in W. Zagler, *Computers helping people with special needs*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag, str. 369–376.
- Peček, M. in Lesar, I. (2006). *Pravičnost slovenske šole: mit ali realnost*. Ljubljana: Sophia.
- Pečjak, S. in Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Priporočilo sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje*. (2018). Dostopno na: eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=SL (pridobljeno 11. 10. 2019).
- Izzivi medkulturnega sobivanja*. (2019). Dostopno na: www.medkulturnost.si (pridobljeno 27. 9. 2019).
- Skubic, D., Hedžet Krkač, M. in Kerin, M. (2018). *Slovenščina kot drugi jezik: delovno gradivo projekta OBJEM*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtnice in šole*. (2012). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: eportal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf (pridobljeno 9. 9. 2019).
- Štruc, M. (2017). Zelena dežela naj bo čista, ne umazana. *Časoris*. Dostopno na: <https://casoris.si/zelena-dezela-naj-bo-cista-ne-umazana/> (pridobljeno 1. 12. 2019).
- Štruc, M. (2017b). Zdravo hrano lahko vzgojimo sami. *Časoris*. Dostopno na: <https://casoris.si/zdravo-hrano-lahko-vzgojimo-sami/> (pridobljeno 26. 11. 2019).
- Učni načrt: Začetni pouk slovenščine za učence priseljence, 1. VIO*. (2020). Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-naerti/Zacetni_pouk_slovenscine_za_ucence_priseljence_1.pdf (pridobljeno 10. 1. 2021).
- Učni načrt: Začetni pouk slovenščine za učence priseljence, 2. VIO*. (2020). Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-naerti/Zacetni_pouk_slovenscine_za_ucence_priseljence_2.pdf (pridobljeno 10. 1. 2021).

- Učni načrt: Začetni pouk slovenščine za učence priseljence, 3. VIO.* (2020). Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Zacetni_pouk_slovenscine_za_ucence_priseljence_3.pdf (pridobljeno 10. 1. 2021).
- Vižintin, M. A. (2017). *Medkulturna vzgoja in izobraževanje: vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Vollenwyder, B., Schneider, A., Krueger, E., Brühlmann, F., Opwis, K. in Mekler, E. D. (2018). *How to use plain and easy-to-read language for a positive user experience on websites*. Dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/324017303_How_to_Use_Plain_and_Easy-To-Read_Language_for_a_Positive_User_Experience_on_Websites (pridobljeno 16. 1. 2021).
- WHO: Tactics to apply to make your communications understandable*. Dostopno na: <https://www.who.int/about/communications/understandable/plain-language> (pridobljeno 29. 1. 2021).
- Zavratnik, V. (2017). Čistilne akcije in smeti. *20 minut*, št. 3–4, str. 12–13.
- Žalik Jerebič, J. (2017). Lokalna hrana. *20 minut*, št. 1–2, str. 5–6.

Dragica HARAMIJA (University of Maribor, Faculty of Arts, Slovenia)

DEVELOPING READING LITERACY IN IMMIGRANT PUPILS WITH AN EASY-TO-READ AND/OR PLAIN LANGUAGE MODEL

Abstract: Upon moving to their destination country, immigrant pupils whose mother tongue is not the local language find themselves at a disadvantage. Successful development of reading literacy affects the understanding of the syllabus content in all subjects at primary school. Literacy is thus not connected only to the subject of (Slovene) language at school, more specifically with the linguistic education from the child's entry into the education system to their completion of formal education, but is a lifelong activity (and the first of eight key competences for lifelong learning). Previous research has shown that command of language is an important area for the child's general integration into their new environment. With the School Curriculums for Teaching Elementary Level Slovene Language (2020) it is possible to use two models with students, these are easy-to-read and plain language. Easy-to-read is a process and method of communication that encourages the development of literacy and the social and psychological integration of the individual with reading and writing difficulties into the environment; with plain language, the writing is clear and concise, the rules for preparing material not as strictly determined, texts generally do not require test readers, something that is essential with easy-to-read texts in order to verify suitability. With both models we need to take into account the child's chronological age and age-appropriate contents that, due to limited command of the language, needs morphological, lexicological and syntactic adjustments both in literary and informative texts. Selected examples that highlight the basic differences between both models of more accessible material are analysed.

Keywords: reading literacy, easy-to-read, plain language, immigrant children, Slovene as a second/foreign language

Email for correspondence: dragica.haramija@um.si